

İşlerimizin yolunda cereyan etmemesini mazur gösterecek yüz türlü sebepler ve vesileler ileri sürülüyor. Haydi bunları kabul edelim. Fakat mübadele mesele-
sindeki rehavet ve ihmalkârlığı hiçbir suretle tevil etmenin imkânı yoktur. Zira
âni bir tarzda tahaddüs etmiş bir mesele karşısında bulunmadığımız gibi, tehir
ve tavik ile vakit geçirecek vaziyette de değiliz.

Mübadelenin nasıl yapılacağı daha ilk Lausanne Konferansında bütün tefer-
ruatıyla tesbit edilmiş ve tarafeynce tam bir itilâf hasıl olmuş idi. Türkiye
bu hususta müstesna bir vaziyette bulunuyordu. Memleketimizi terk edeceklerin
ekserisi, zaferimizin akebinde kaçıp gitmişti. Rumeli'nden gelecekleri iskân
edeceğimiz ebniye ve arazinin mükemmel bir defterini tanzim etmek için pek mü-
sait şerait içinde bulunuyorduk. Bu husustaki teşebbüsümüzü işkâl edecek ava-
mil ortadan kalkmıştı. Fililiyata geçilecek vadenin hululüne kadar önümüzde bol
bol vaktimiz var idi. Bu müddet zarfında iyi bir tarzda hazırlanmamız, hatta
ilk işaretle vazifesi başında isbat-ı vücut edecek memurları tayin etmemiz icap
ederdi. Elimizde iyi tetkik edilmiş öyle etraflı bir plân bulunmalıydı ki, mu-
hacirler akın etmeye başlayınca onun ihtiva ettiği maddelerin tatbiki her ihti-
yacı tatmin etmeğe kâfi gelsin.

Bazan vekayinin tazyiki altında müstacel kararlar almak ve üstünkörü iş gör-
mek mecburiyeti hasıl olabilir. Bu gibi ahvalde mes'ul makamlar akıllarına gelen
en muvafık tedbirlerle gününününe tedvir-i umur etmekte mazurdurlar. Muhtelif
safahattan geçen ve uzun tevhürlerden sonra tatbikat sahasına giren mübadelede
vaziyet büsbütün başkadır. Yukarıda dediğimiz gibi, en ufak teferrüata varıncaya
kadar düşünülerek her türlü tertibatın evvelden ittihaz edilmesine müsait şerait
mevcut idi. Bu şeraitten istifade etmesini beceremeyenler millet nazarında büyük
bir kabahat işlemişlerdir.

Bize bu sözleri söyleten, ilk muhacir kabilelerinin tesadüf ettikleri güç-
lüklerdir. Bunların maruz kaldıkları vaziyet pek fecidir. Türlü eziyetlerden,
işkencelerden çıkmış, anavatanda millettaşlarının sıcak aguşuna atılmak, biraz
teselli bulmak ümitleriyle gelen biçarelerin yüzüne bakan olmadı.

İzmir'de, İstanbul'da kimse kendilerine mal etmedi. Günlerce vapurlar
içinde süründüler. Emir gelmemiş... geç gelmiş... bunlar karın doyurmayan lâf-
lardır. Emir gelmesine hacet yoktu. Tekmil tertibat evvelceden alınmak lâzımdı.
Zavallı kardeşlerimize bir lokma ekmek, bir kaşık çorba getirmek selâhiyetini
kendinde gören bir idare, bir muavenet-i ictimaiye memuru bulunmadı. Birçok
üzüntüden sonra nihayet karaya ayak basabildiler. Fakat yine işleriyle uğraşan
olmadı. Feryatları gazetelere aksedinceye kadar sefaletle, açlıkla güleştiler.
Ancak efkâr-ı umumiyenin heyecanı karşısındadır ki, Ankara harekete geldi. Ora-
dan gelen emir mucibince binbeşyüz kadar muhacir, Amasya taraflarında iskân
edilmek üzere sevk olundu.

Bu kadar telâş ve perişanlık içinde iskân mantıklarına erişenler, mübade-
leye tâbi olanların ancak beşyüzde birine muadildir. Böyle nisbeten küçük bir

755

kâfilenin yerleştirilmesinde izhar-ı acz edecek olursak, asıl kesif kitleler gelmeye başlayınca, halimiz ne olacak? Eğer bugünkü betaet ve kırtasiyecilik devam ederse, müthiş bir felâkete meydan verilmiş olacaktır. Memleketin nüfusunu ve dolayısıyla kuvve-i istihsaliyesini artı^{ra}caklarını ve bu suretle iktisadî inkişafımıza medar olacaklarını ümid ettiğimiz bu kıymetli unsurları mahvolmak tehlikesinden kurtarmalıyız. Bu da ancak gayemizin neden ibaret olduğunu tayin ve bu gayeye tevafuk eden bir program tertip etmekle kabildir.

Gerçi, İskân Vekili Bey, muhacirleri her fırsatta iki ayda müstahsil yapmaktan bahsediyor. Bundan maksat nedir? Biz, öyle vekilin vereceği evamirle halledilecek bir mesele karşısında bulunduğumuzu zannetmiyoruz. Müstahsil yapmak, söylendiği kadar kolay bir iş değildir. Gelecek köylünün eline bir saban vermek ve kendisine beş on dönüm arazi göstermekle matlubun hasıl olacağına ihtimal verenler çok yanılıyorlar. Açılmış işler yok ki, çalışacak kabiliyette olanları oralara sevk edelim. Doğduğu büyüdüğü yerleri, me'vasını, çiftini çubuğunu terk eden insanlar yabancı bir memlekette derhal iktisadî mücadeleye atılamazlar. Ekseriyet uzun bir tereddüt ve şaşkınlık devresi geçirmeye mahkûmdur. Tesadüf edecekleri güçlükler karşısında derhal kırılmağa müstait olan cesaretleri takviye edilmeye muhtaçtır. Bu gibilere "işte toprak! çalış... kazan.. ve ye.." demekle iş bitmez. Çektiği azaptan bunalmış muhaciri kolundan tutup işleyen bir makineye koşmak icap eder.

Bu da ilmî bir tarzda istimar-ı ziraî yapmakla olur. Muhaceret sahasını teşkil eden diğer yerlerde bunu hususî şirketler ve fertler deruhte eder. Bizde teşebbüs-ü şahsî ile bu muazzam işin başarılması kabil-i tasavvur değildir. Hiç şüphesiz, Rumeli muhacirleri arasından gayet müteşebbis zeki adamlar zuhur edeceklerdir. Fakat iskân edilecek kitlelerin içinde bunlar kaybolacaklardır. Hükümet fiilî bir tarzda bu işle uğraşmazsa, memlekete dahil olacak iş kuvvetlerinin kısm-ı âzâmı heba olup gidecektir. Ve millî iktisadiyatımızın menfaatleri bu kuvvetlerin dağılmasına mâni olmağı emreder.

Bunun için alâkadar vekâlet istimar-ı ziraî heyetleri teşkil etmeli, bunların başına tercihan ihtiyat zabıtlarından, amelî sahada çalışmak kabiliyetini haiz zevatı geçirmeli, ve yoksul köylüleri büyük çiftliklerde veya ziraate elverişli arazide yerleştirerek, bu heyetlerin idaresi altında müşterek işletmeler tesis etmelidir. Efrada yapılması mukarrer olan muavenetler yerine, bu heyetlere, bedeli gelecek senelerin hasılatından tediye edilmek üzere son sistem ziraat makineleri vesair levazım verilmeli ve başlarına bir de ecnebi mütehassıs konulmalıdır. İtikadımızca, bu köylüler bir hükümet müessesesinin ecirleri olmayacak; fakat iştirakî bir tarzda icray-ı sanat eden âzâdan mürekkep ziraat sendikaları teşkil edeceklerdir. Bir talimat mucibince idare olunmak üzere, elde edecekleri hasılat-ı safiye kendilerine ait olacaktır.

Büyük emlak ve arazi sahiplerinden bahsetmiyoruz. Bunlar mukaveleye tevfikân bıraktıklarının mukabilini ya aynen ya bedelen ahz edeceklerdir. Esasen bu vaziyette olanlar küçük bir ekalliyettir. Bu gibiler kendi haklarını müdafaa etmenin yolunu bilirler. Bize iltihak edenlerin yüzde doksanını yoksullar ve muhaceret neticesi ducar-ı fakr olan orta halliler teşkil edecektir. Bizim hedefimiz;

bunların terfihi ve iş kuvvetlerinin umumî inkişaf-ı iktisadîmize hâdim bir tarzda teşkilât altına alınması olmalıdır. Bu kuvvetleri dediğimiz tarzda sehabet altına almaz, başboş bırakırsak, müstahsil olmalarından sarf-ı nazar, büyük bir nisbette mahvolacaklarından şüphe etmemeliyiz.

Hükümet himaye ve murakabesi altında, ilmî bir istimar-ı ziraî ve müşterek istihsâl... İşte Rumeli muhacirlerini sefalet ve ölüm tehdidinden kurtaracak yegâne çare!